

Austatud lugeja!

Kujutlegem üht perekonda, kus tervislikud eluviisid on au sees. Muuhulgas on lastele alati selgitatud, et külmal ajal tuleb kanda mütsi. Kõik on kena, kuni ühel talvapäeval avastab pereisa, et puberteediikka jõudnud tütar tuleb koju paljapäi. Ta pärrib tütrelt aru. See ütleb, et talle ei meeldi mütsi kanda ja pealegi pole tal külm. Isa ei jää selle vastusega rahule. Ta peab lapse tervise huvides vajalikuks mütsi kandmist. Tütar protesteerib, isa jääb oma nõudmise juurde. Isale saab peagi selgeks, et veenmisega ta oma eesmärki ei saavuta ja ta hoiatab, et mütsi mitteandmise korral saab tütar karistada. Et karistuse ähvardus ei aita, juhtubki nii, et esimesel õhtul jääb tütar ilma magustoidust, järgmisel juba ka praest ja kolmandal kogu õhtusöögist. Sest mütsi küsimusest on saanud võimu küsimus.

Aeg-ajalt näib mulle, et elu siin Eesti riigis näikse kulgevat sama rada pidi. Nii nagu lapsevanemad ei saa sageli aru, et nende laps on juba suur ja paneb ise oma elureegliid paika, nii ei saa riik aru, et tema kodanikud ei ole lapsed. Miks muidu tuleb meil reegleid nagu Väandrast saelaudu ja trahvid lähevad järjest karmimaks – selleks, et tagada õiguskuulekus, nagu juhtusin kord ühe järjekordse trahvitõstmise õigustust kuulma. Nii nagu toodud näites isa otseselt, tuleb riik sellega kaude meie õhtusöögi kallale, seda samal põhjusel – et näidata võimu.

Illimar Pärnamägi küsib siinses numbris, kui kaugele saab seadusandja minna üldiselt ühiskonnas mõistlikuna tunduva ettekujutuse alusel isikutele kohustuste ning piirangute seadmisega ning politsei ja teiste korrakaitseorganite ülesannetega koormamisega. Sellise küsimuse tõstatamiseks oli ammu aeg.

Küsimus on väga põhimõtteline. See on küsimus sellest, kui vabad me oleme. Klassikaline vastus on, et nii vabad, kuni tuleb ette kellegi teise vabadus. Praktikas näikse vastus olevat aga teine: nii vabad, kui riik lubab meil olla. Kasutades Illimar Pärnamägi näiteid: miks muidu kohustab riik meid mootorratturina kiivrit kandma, autojuhina turvavööd kinnitama jne. Liiklus ei ole aga ainus valdkond, kus riik kehtestab norme meie endi kaitseks meie endi eest.

Mis aitaks? Toodud perekonnanäite puhul ehk hell ema, kes suudab oma põhimõttekindlale mehele aru pähe panna. Riigi puhul olevat selleks põhiseadus. Nii vähemalt väidab Illimar Pärnamägi käesolevas numbris.

Küsimus on selles, kas põhiseadus ka tegelikult aitab või siis: kas need, kelle käsutuses on selline töövahend nagu põhiseadus, ka tegelikult aitavad? Meie siit kõrvalt saame hüüda nagu siil Kalevipojale „Serviti, ikka serviti!“, aga kui Kalevipoeg ei pea üldse vajalikuks saelaua järele haarata, siis võime hüüdma jäädagi. Arvan, et põhiseaduse kui töövahendi kasutamiseks on meil nii ja naa. Äärmiselt tänuväärseks tuleb pidada seda, et kohtud rakensid põhiseadust näiteks kosmilistesse kõrgustesse tõusnud riigilõivude puhul, samas kui näiteks arusaamatult kõrge kohtutäituri tasu osas abi ei tulnudki. Kuni ühel päeval hea riik ise otsustas teatud tasumäärasid ulatuslikult vähendada. Kui riiklik armulikkus oma kodanike suhtes, siis tuleb ehk nüüdne vähenemine täituritele kompenseerida? Kui aga varasema regulatsiooni õigustamatus, siis kas ei peaks varasema määra tõttu kannatanutele kompensatsiooni maksuma? Nii mõnigi õhtusöök võis jääda söömata.

Tõsi, võimude lahususe põhimõtte nõuab õigusemõistjalt ettevaatlikkust, kui jutt käib seadusandja mängumaast. Seetõttu jääb ainult nõustuda Illimar Pärnamägi: eelkõige just seadusloome ise, enesekontrolli korras peab vabaduse idee ka tegelikkuses maksma panema. Muidu ei ole me see riik, kelleks me ise end peame.

Olen ise ka üllatunud, et kasutasin riigi kohta sõna „meie“. Jah, meie olemegi riik. Seega, mitte vaid meie riik ei pea olema vaba, vaid ka meie oma tegevuses peaksime olema selles riigis vabad. Reegli, mitte erandi korras.

Katrin Prükk